

СТАНОВЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З МОЛОДДЮ УЧНІВСЬКОГО ВІКУ У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ В США

В статті розглянуто основні етапи розвитку та функції соціальної роботи поліції з підлітками старшого віку з моменту її появи до нашого часу. Обґрунтовується ступінь залучення професійних соціальних працівників в діяльності правоохоронного органу.

Ключові слова: поліція, учнівська молодь, соціальна робота, функції, профілактика.

В статье рассматриваются основные этапы развития и функции социальной работы полиции с подростками старшего возраста с момента зарождения до нашего времени. Обосновывается степень задействования профессиональных социальных работников в деятельности правоохранительного органа.

Ключевые слова: полиция, учащаяся молодежь, социальная работа, функции, профилактика.

This paper outlines the history, development and functions of police social work as regards juveniles. It also substantiates the degree of professional social workers involvement into the law enforcement agency's activities.

Key words: police, juveniles, social work, functions, prevention.

Актуальність. Розбудова сучасної правоохоронної та кримінально-виконавчої системи України у дусі гуманізації підходів до профілактичної та виправної роботи із підлітками та молоддю, які перебувають у конфлікті із законом, вимагає активного залучення соціальних працівників до діяльності органів правопорядку. В цьому відношенні корисним буде звернутися до досвіду розвинутих країн, а саме до досвіду Сполучених Штатів Америки, в яких соціальна робота із молоддю учнівського віку здійснюється ще з початку минулого сторіччя. Історичний аспект взаємодії між поліцією та соціальними працівниками до цього часу залишався поза увагою вітчизняних дослідників соціальної роботи.

Мета статті – розглянути витоки соціальної роботи з молоддю учнівського віку у діяльності американської поліції, а також простежити її розвиток до сьогодення.

Аналіз літературних джерел з проблеми дозволяє стверджувати, що інформація про розвиток соціальної роботи в правоохоронних органах та співпрацю поліції з соціальними працівниками в США є уривчастими, що свідчить не на користь стабільного розвитку та підтримки соціальної роботи у цих органах з боку держаної політики. Але наявні дані дозволяють простежити основні періоди формування штату соціальних працівників в правоохоронних органах.

Виклад основного змісту. Витоки соціальної роботи в поліції пов'язують із рухом на підтримку рівноправності жінок та

появою перших поліцейських жіночої статі на початку ХХ сторіччя.

Наразі немає документальних підтверджень того факту, що на початку 1900-х років в поліцейських відділках функції соціального працівника виконувались людиною, що посідала спеціально відведену з цією метою посаду. Результати досліджень свідчать про те, що в першій чверті двадцятого століття обов'язки із надання допомоги громадянам, які опинились у складних життєвих обставинах, покладалися виключно на поліцейських жіночої статі. Це явище є цілком природним та зрозумілим, оскільки соціальна робота в ті часи вважалася переважно жіночою професією. Відомо, що жінки, перш ніж вступити до правоохоронних органів, навчалися основам соціальної роботи, і під час несення загальної служби виконували функції соціального працівника щодо захисту дітей та молоді.

Вперше в історії американської поліції на посаду офіцера поліції жінку було призначено у 1910 році. Вивчаючи протиправну поведінку, соціальний працівник місіс Еліс Стеббінз Уеллс дійшла висновку, що у суспільстві назріла необхідність у правоохоронцях саме жіночої статі. Завдяки підтримці місцевого населення, муніципалітет м. Лос-Анджелес на чолі з мером задовольнили відповідне клопотання від імені місіс Уеллс за підписом більшості жителів щодо призначення її офіцером поліції по роботі із жінками та дітьми, а ще одним роком пізніше професію соціального працівника було внесено до

переліку посад державної служби, що дозволяло іншим жінкам у подальшому долучатися до роботи із неповнолітніми у правоохоронних органах.

Мету своєї роботи місіс Уеллс вбачала у попередженні арештів, а не їх вчиненні. Районом патрулювання офіцера Уеллс були пасажі, танцювальні зали та театри. Згодом вона почала відвідувати зібрання проституток та стала посередником для жінок, що притягалися до відповідальності перед судом. У своєму виступі на Конференції, присвяченій благочинності та проблемам виправних установ, місіс Уеллс зазначила, що до роботи в поліції жінок спонукає бажання опікуватися молоддю, яка потребує допомоги, а також психологічно зумовлена схильність жінок, які опинилися у складній життєвій ситуації, довірливого ставлення скоріше до жінки-поліцейського, ніж до чоловіка в формі. Перша жінка-офіцер поліції вважала, що «...поліцейський відділок є стратегічним місцем, де чеснота зустрічається із пороком, а сила зустрічається із слабкістю і направляє їх на шляхи попередження та спокути» [3].

Розрізнити історію становлення соціальної роботи в правоохоронних органах від історії залучення жінок до здійснення правоохоронної діяльності складно, та деякі автори погоджуються, ототожнюючи соціальну роботу в поліції з появою Бюро у справах жінок в поліції, а також із отриманою ними можливістю працювати в правоохоронних органах.

Перші Бюро у справах жінок почали з'являтися у поліцейських відділках наприкінці 20-х – початку 30-х років минулого сторіччя. Їх заснування виходило із потреби та бажання якісно надавати жінкам та дітям соціальні послуги захисного та превентивного характеру.

До 1920 року оформилася чітка тенденція до рекрутування жінок на службу у поліції для виконання правозахисної ролі відносно підлітків. Бюро у справах жінок набуло визначення як «окремий підрозділ у структурі відділку поліції, очолюваний жінкою, підвітною начальникові відділку, яка присвячує весь свій робочий час розгляду справ щодо жінок та дітей, а також виконує захисні та превентивні функції». Окрім зазначених двох, до завдань Бюро відносилася робота із боротьби із проституцією, корекційна робота, а також

несення загально-поліцейської служби [1]. До обов'язків працівниць Бюро у справах жінок належали наступні:

- підтримування порядку та забезпечення дотримання законності;
- патрулювання розважальних закладів та місць скупчення підлітків;
- надання першої медичної допомоги у нещасних випадках чи спробах суїциду;
- здійснення подальшого нагляду за дівчатами та жінками, які зверталися за допомогою до поліції у зв'язку із потраплянням у складні життєві обставини;
- сприяння у працевлаштуванні та добровільному проходженні випробувального терміну при працевлаштуванні;
- виправлення та зміна обставин, що спричинюють протиправну поведінку;
- проведення фізичного та психопатичного огляду;
- детальне розслідування сумнівних обставин;
- пошук зниклих без вісти жінок та дівчат, що втекли з дому;
- надання допомоги у вивченні матеріалів щодо неповнолітніх в поліції, судах у справах неповнолітніх чи кримінальних судах;
- сприяння у розслідуванні справ, пов'язаних із проституцією; та
- надання харчування [1, 3].

Рух соціальної підтримки найуразливіших членів громади з боку поліції обмежувався міськими територіями. Зростання чисельності жінок на поліцейській службі було стійким, але незважаючи на це, за станом на 1949 рік, жінки-поліцейські становили лише 1% від загальної чисельності особового складу правоохоронних органів [1].

Не зважаючи на таку малу кількість, жінки виконували важливу роботу, значущість якої визнавалася вимогами, що висувалися до претенденток на службу в поліції: обов'язковим було мати вищу освіту та два роки практичного досвіду роботи з підлітками. Окрім слідчих дій та патрулювання, Бюро у справах жінок направляло молодь та жінок на отримання професійної допомоги соціальних працівників. Роботу, яка здійснювалась відносно підлітків, визначали як соціальне втручання, яке, за умови своєї вчасності, не

дозволяло молоді групи ризику стати на хибний шлях. 15-часовий робочий день соціального працівника у відділку поліції складався із відвідування засідань суду, підбиття архівів, пошуків зниклих без вісти, затримання неповнолітніх біля місць розваги для дорослих, доставляння до дому дівчат, що блукали вулицями, а також консультування сімей таких підлітків [3].

Необхідність використання методик професійної соціальної роботи щодо попередження формування та проявів девіантної поведінки серед молоді стало вагомим аргументом на користь залучення соціальних працівників із відповідною освітою та практичним досвідом до роботи правоохоронних органів. Метою співпраці соціальної служби із поліцією, судовими інстанціями та установами виконання покарань було подолання протиріч, які виникали внаслідок виконання кожним із цих органів своїх окремих специфічних функцій, без огляду на проблему як комплекс факторів, та не беручи до уваги вплив суспільства. Як наслідок, підлітки передавались від однієї установи до іншої, від виховних та виправних таборів до в'язниць. В цьому сенсі соціальна робота поліції розглядалась як поглиблення відповідальності держави за добробут нації.

Спеціально організована соціальна робота в поліції зумовлювала потребу в отриманні профільної освіти. Навчальні заклади задовольняли таку потребу, пропонуючи підготовку до соціальної роботи в поліції із охорони особистої безпеки та методів профілактики злочинності.

Незважаючи на бурхливий поштовх до розвитку соціальної роботи як професійної діяльності та галузі наукових знань на початку минулого сторіччя, в наступні кілька десятиліть в літературі не знаходять жодної згадки про соціальну роботу в правоохоронних органах [1].

Занепад соціальної роботи в поліції зумовлювався цілим рядом причин, починаючи від зневажливого, характерного для початку ХХ сторіччя, ставлення до жінок, які прагнули професійних звершень та неприйняття представниць протилежної статі колегами-чоловіками, до суспільно-політичних перетворень. Перебування жінки на службі в поліції суперечило не тільки поглядам більшості чоловіків того часу на її

призначення як виконувача пасивної соціальної ролі, а й сприйняттю правоохоронцями своїх повноважень як силових та авторитарних, чого не можна сказати про соціальних працівників, орієнтованих на соціально-психологічну індивідуальну роботу із конкретним клієнтом, що опинився у складній життєвій ситуації. Перешкодами до розвитку руху соціальної роботи в правоохоронних органах були відсутність зацікавленості та підтримки з боку населення, недостатнє фінансування приватними організаціями та фондами, що ускладнювало популяризацію соціальної роботи в поліції та розширення штату працівників; відсутність координації співпраці із агенціями із соціального забезпечення на рівні громади, штату та країни; обмеженість можливостей для студентів навчатися соціальній роботі у навчальних закладах та отримувати практичний досвід із структури і функцій роботи у поліцейських відділках. Політичні перешкоди полягали у зміні місцевої влади, що неминуче спричиняли призначення нового керівництва поліції та нової політики, що обмежувала кількість соціальних працівників та ставила під загрозу роботу Бюро у справах жінок.

Закон про захист дітей та інші заходи «Нового курсу» політики уряду Ф.Д. Рузвельта докорінно змінили концепцію соціальної роботи, знизивши потребу поліції у працівниках жіночої статі. В 30-40-х роках з'явилися перші програми виживання для складних підлітків, які вважаються прототипами сучасних програм із попередження протиправної поведінки молоді. В подальшому уряд країни та суспільство не обходили увагою проблеми поведінки у старших підлітків та молоді учнівського віку, але відповідні заходи вживалися зусиллями соціальних служб. Наявні джерела інформації із означеної проблеми не містять даних щодо активної співпраці поліції із соціальними працівниками в період до кінця 60-х. У 1968 році Конгрес США прийняв Загальний Закон про боротьбу із злочинністю та забезпечення безпеки на вулицях, положення якого передбачали федеральне фінансування програм із гуманізації ювенальної юстиції до числа яких входили заходи із надання поліцією соціальних послуг неповнолітнім, що потребувало

залучення професійних соціальних працівників до діяльності правоохоронних органів. У тісній співпраці із середніми навчальними закладами та установами із виконання умовних покарань, поліція та соціальні працівники переслідували мету утримати молодь групи ризику від попадання до системи ювенальної юстиції шляхом організації їй дозвілля, навчання, надання допомоги із подолання наркотичної залежності, а також консультування сімей та працевлаштування. Та по мірі вичерпання федеральних ресурсів місцеві органи влади не підтримували зазначених заходів, і до початку 1980-х років більшість програм припинили діяльність [2].

У 70-х роках співробітництво між соціальними працівниками та правоохоронними органами залишалося прерогативою кількох великих міст. Лише деякі регіони використовували нерозкритий потенціал поліцейських соціальних працівників у наданні послуг негайного втручання щодо підлітків, дорослих та сімей групи ризику. Але в той же час, серед керівництва правоохоронних органів зростає увага до якості послуг соціального характеру, що надаються. Про це свідчить включення до програми підготовки офіцерів поліції такої навчальної дисципліни як «Методи соціального втручання у випадках сімейної кризи», а також заснування центрів допомоги потерпілим від насильницьких сексуальних злочинів [1].

У 1974 році в США було прийнято Закон про відправлення правосуддя у справах неповнолітніх та попередження правопорушень серед підлітків, який став регулятивною базою для здійснення державою політики у сфері декриміналізації молоді. Також, цим Законом створювалося нове федеральне управління - Служба у справах попередження правопорушень серед підлітків та відправлення правосуддя у справах неповнолітніх, яка підпорядковується Департаменту юстиції США. Завданням таких ініціатив було виведення статусних правопорушників (підлітків, що скоюють дії, які підпадають під юрисдикцію судів у справах неповнолітніх і не спричиняють правової відповідальності у випадку скоєння повнолітніми) із інститутів юстиції із влаштуванням в альтернативних формах виконання покарань, заснування притулків

та програм консультування для невинуватої молоді, а також розробка програм із попередження девіантної поведінки підлітків. Протягом тридцяти років із моменту заснування Служба піддавалася численним змінам та трансформаціям, і на теперішній час вона на загальнодержавному рівні керує, координує та надає ресурсне забезпечення діяльності з перешкоджання та реагування на протиправну поведінку юнацтва й протидіє віктимізації підлітків [2].

Служба підтримує штати та громади у розробці та впровадженні ефективних програм координованого попередження проявів протиправної поведінки та раннього втручання. Також, координує вдосконалення системи ювенальної юстиції, що допомагає підтримувати громадський порядок, притягає підлітків до відповідальності, виявляє виправний вплив та надає послуги із соціальної реабілітації, пристосовуючи їх до потреб осіб юнацького віку та їх родин.

Як бачимо, функції соціальної роботи в поліції щодо неповнолітніх еволюціонували від попередження злочинності серед неповнолітніх та надання сприяння підліткам, які потрапили у складні життєві обставини, до виконання завдань із підвищення обізнаності населення, зокрема підлітків, щодо факторів протидії криміналізації та віктимізації громади, а також залучення із цією метою наявних індивідуально-психологічних та соціальних ресурсів.

В наші часи соціальні працівники в поліції допомагають особам із девіантною поведінкою не тільки робити правильний вибір, а й стати продуктивними членами суспільства шляхом навчання життєво важливим вмінням та навичкам, терапевтичного втручання та консультування щодо подолання залежності від алкогольних та психоактивних речовин.

Сучасна співпраця між соціальними службами та правоохоронними органами базується на положенні про те, що соціальна робота може сприяти поліції у реалізації концепції правоохоронної діяльності, орієнтованої на співпрацю з населенням. Надання соціальних послуг залишається переважно функцією соціальних служб, а охорона правопорядку – сферою діяльності правоохоронних органів. Ефективне виконання службових обов'язків вимагає від поліцейських володіння знаннями та навичками щодо кризисного втручання,

обізнаності щодо ресурсів надання соціально-психологічної допомоги, а також соціальних проблем та вірогідності уразливості ними населення громади.

Тому соціальна робота в правоохоронних органах розвивається у двох напрямках. Перший - формування у офіцерів знань та навичок, які дозволять їм ефективніше виконувати свої обов'язки відносно людей, що знаходяться у складних життєвих обставинах. Такі навички набувають особливого значення в умовах недоступності професійних послуг соціальних працівників. До кризисного втручання відносять допоміжні заходи у випадках жорстокого поводження з дітьми, суїцидів, адиктивної поведінки, сімейних суперечок та девіантної поведінки неповнолітньої молоді і т. ін. Дії правоохоронців не повинні обмежуватись направленням дитини, потерпілої від жорстокого поводження, на медичний огляд. В таких випадках необхідними є знання з психології відносин та психогігієни, розвинуті навички із спілкування, чутливості та співпереживання, здатність виявити розлади особистості. Поліцейські не повинні уміти надавати допомогу, еквівалентну професійному втручання досвідченого соціального працівника, психіатра чи психолога, а бути напоготові здійснювати негайне кризове втручання у невідкладних випадках при відсутності можливості отримання професійної допомоги. Необхідні знання та навички можуть набуватися майбутніми правоохоронцями в межах базової підготовки працівників поліції у вищих навчальних закладах, а також під час проходження тренінгів та курсів із підвищення кваліфікації для діючих працівників поліції.

Другий напрямок – впровадження в роботу поліції професійної команди із досвідчених соціальних працівників, до функцій яких належать наступні:

- встановлення стійкого зв'язку із установами, що надають невідкладну медичну і психіатричну допомогу та соціальні послуги в межах певної громади;

- здійснення первинної діагностики клієнтів, яких направлено офіцерами, їх подальше направлення до органів соціального сприяння та відстеження надання необхідної допомоги;

- проведення тренінгів для працівників поліції щодо методів кризового втручання;

- цілодобова доступність в якості резервного ресурсу за потреби втручання соціального працівника.

Висновки. Соціальна робота американської поліції з підлітками має довгу історію, яка характеризується періодами активного розвитку та занепаду, що пов'язують із курсом внутрішньої політики держави на певному етапі її соціально-економічного розвитку. Іншою ознакою соціальної роботи в поліції є її двобічність. З одного боку, діяльність сучасної поліції, що орієнтована на активну співпрацю із громадою, вимагає від правоохоронців діяльності із підвищення обізнаності населення щодо негараздів у громаді, а також негайних дій із забезпечення кризового втручання щодо молодих людей, які потрапляють у складні життєві ситуації у випадках, коли послуги професійного соціального працівника є недоступними. З іншого боку, здійснення корекційного впливу на молодь групи ризику стає можливим лише за умов залучення до роботи з підлітками професійних соціальних працівників.

Але соціальний аспект роботи американських правоохоронних органів полягає не тільки у профілактиці формування девіантної поведінки, а й у виправленні та подоланні наслідків сталої поведінки на порушення суспільних та правових норм. У зв'язку із цим, перспективним напрямком подальших досліджень вбачається вивчення соціальних послуг молоді учнівського віку, які надаються виправними установами або за умов виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі.

Література

1. Albert R. Roberts. Police Social Workers: A History // Social Work. – July, 1976. – p. 294-299.
2. Albert R. Roberts, Patricia Brownell. A Century of Forensic Social Work: Bridging the Past to the Present // Social Work / Vol.44, Number 4 / July 1999. – p. 359-369.
3. Dwane Walker. Lost and Forgotten: Early Police Social Workers. // The New Social Worker. – Spring 2006. – p. 8-9.
4. <http://www.laalmanc.com/crime/cr73b.htm>